

Liptovská Teplička – Dedina roka 2007

Tu sa vraj chlapi rodia so sekerami v rukách...

„Spomínam si, ako sme v decembri 1949, tesne pred Vianocami, boli v Liptovskej Tepličke. Na aute Tatra (Hadimrška) s poznávacím číslom 5100, ktoré nám požičalo PIO, sme sa po poľnej a horskej ceste plnej mrznúceho blata horko-ťažko doterigali do cieľa výskumu. Miestami sme museli pod klesá podkladať čečinu nalámanú zo stromov, ktoré lemovali horskú cestu, aby sa auto cez mrznúce kaluže vody a blata dostalo ďalej. V Tepličke sme sa ohlásili u riaditeľa školy, ktorému profesor Pavol Tonkovič, vtedajší umelecký vedúci SĽUK-u, vysvetlil účel nášho príchodu. Ľudí ani „nebolo potrebné“ zvoľávať, lebo školu o chvíľu obštáli chlapi – so sekerami v rukách. Mysleli si, že sme im prišli zviať farára. Bolo to v čase, keď sa na Slovensku robila honba na duchovných ako na triednych nepriateľov. Keď im pán riaditeľ vysvetlil, o čo ide, zdráhali sa, lebo bol advent (predvianočné pôstne obdobie) a spievať svetské pesničky a tancovať sa počas neho nepatrí. Vzápätí prišli aj miestne ženičky s pánom farárom, po ktorého poslal riaditeľ. A farár, keď si vypočul, o čo ide, im vysvetlil, že spievať a tancovať v tomto prípade môžu, lebo nejde o zábavu, ale o bohumilý a Slovákom prospešný skutok. No a tak sa ženy i chlapi rozospievali a roztancovali. Na základe výskumu, ktorý sme tam uskutočnili a ktorý hudobne zapísal profesor Tonkovič, vznikol záverečný obraz pripravovaného programu s názvom Spievanky, ku ktorému hudbu komponoval profesor Eugen Suchoň, s choreografiou Míly Urbanovej-Bohdalovej, Martina Ťapáka a tiež mojou choreografiou. Keď sme sa v noci vracali späť do Smokovca, kde sme boli ubytovaní, cesta už bola úplne zamrznutá a na jej horskom úseku bola hustá hmla. Aby sa vodič lepšie zorientoval a nezišiel z cesty, kráčali sme pešo pred autom, raz jeden, raz druhý, udávajúci mu správny smer. Ten deň sa mi hĺbko vryl do pamäti, lebo to bola moja prvá organizovaná cesta za folklórom – do terénu a hneď aj plná dobrodružstva.“

Liptovská Teplička sa rozkladá po oboch stranách potoka Teplica, ktorý ani v zime nezamrzá a podľa ktorého je obec aj pomenovaná (foto: Marián Horváth)

Spomienky z knihy choreografa a tanečníka SĽUK-u (rodáka z Liptovských Sliáčov) Juraja Kubánku Návraty do nenávratna, v úvode nášho rozprávania o Liptovskej Tepličke nie sú ani náhodou náhodné. Pasujú sem. Okrem iného aj preto, že folklór v Liptovskej Tepličke dodnes žije – a darí sa mu, ale tiež preto, že sekery tamojším chlapom v rukách zostali (vraj sa so sekerami v rukách už rodia), že ľudia tu stále držia spolu, no a v neposlednom rade aj preto, že cesta do Liptovskej Tepličky aj tohto roku, a to už v októbri, bola posypaná snehom a primrznutá. Samozrejme, nie je to už horská cesta, ale normálna asfaltka, horami doslova zovretá v objatí. Pomedzi vysoké stromy presvitá modré nebo a keď už začínate mať pocit, že táto cesta sa nikdy neskončí, objavja sa pred vami prvé domy. A ste v Liptovskej Tepličke. Pre

niekoho koniec sveta. Každopádne však krásny koniec sveta. A navyše s titulom Dedina roka 2007.

Trochu histórie

Liptovská Teplička je obec, ktorá akoby sa nevedela rozhodnúť, či má byť pri prameni Čierneho Váhu a či Hornádu, tak sa nachádza pri prameňoch oboch riek. A rozložila sa v lone Vysokých aj Nízkyh Tatier. Existuje taktó už viac ako tri a pol storočia. Na severnej strane Kráľovej hole. Prvá písomná zmienka o obci je z roku 1643, predpokladá sa však, že bola osídlená skôr, asi v rovnakom čase ako Pohorelá z južnej strany Kráľovej hole (1612). Podľa Juraja Hančina-Gembeta z Helpy (záznam z roku 1936) svetové strany si tieto dve obce vykrútili na kolotoči. Prišli vraj dvaja Poliáci na Orlovú pri Kráľovej holi. Obaja chceli bývať na južnej strane, na severnú stranu ani jeden nechcel ísť. Spravili teda kolotoč na Orlovej, krútili sa až kým sa im hlava nezakrútila a kde ktorý odpadol, tam mu povolili bývať. Jeden odpadol na severnú stranu, tam je teraz Teplička a druhý na južnú stranu, tam je Pohorelá...

Tepličku založili goralskí kolonisti, prisťahovalci zo slovensko-poľského pomedzia, po oboch stranách potoka Teplica. Podľa neho je aj pomenovaná (prívlastok Liptovská dostala až na začiatku 20. rokov minulého storočia). Teplica je pre tento potok názov naozaj prírodný. V zime nezamrzá, ani keď všade okolo mrzne. Aj ľudia sú tu odolní ako ich Teplica. V deň našej návštevy bolo nepríjemné, sychravé počasie, mrholil studený dážď, zachádzalo za nechty aj za uši. Domáci „se však špacirovali“ po dedine ako po pláži uprostred leta... Ale to len tak mimochodom. K histórii obce, ktorá patrila hrádockému panstvu, žiada sa ešte dodať, že jej obyvatelia v minulosti vlastnili píly, mali právo poľovať na divú zver, loviť ryby a zbierať lesné plody. Živil sa chovom dobytky a na charakteristických, oku lahodiacich terasovitých roľkách pestovali obilniny a neskôr zemiaky. Postupne sa hlavným zdrojom príjmov stalo drevorubačstvo. Drevo sa dopravovalo k brehom Čierneho Váhu a splavovalo do Liptovského Hrádku.

Na dôvažok k Tepličke...

Poloha – obec leží na rozhraní dvoch národných parkov, NAPANT-u a TANAP-u, vo výške 900 m n. m.. Susedí s desiatimi dedinami (Važec, Štrba, Šuňava, Vikartovce, Helpa, Pohorelá, Vernár, Telgárt, Šumiac, Východná), hranice územia obce sa tiahnu v dĺžke viac ako 60 km.

Rozloha – 9 868 ha, patrí k najväčším obciam na Slovensku (2 300 obyvateľov).

Kroj – tepličiansky kroj je chýrny svojou krásou, dodnes ho nosia prevažne staršie ženy.

Folklór – DFS Turnička, FS Tepličan a ženská spevácka skupina.

Rarita – typické nárečie, zvláštny hudobný nástroj, bezdiereková píšťalka „prežernica“, ktorá je inde na Slovensku takmer neznáma. Pôvodne sa vyrábala z dutých stoniek divej rasce „lupštika“.

Kostol sv. Jána Krstiteľa – je druhým kostolom v obci, pôvodný drevený z roku 1706 stál na inom mieste a po dostavaní nového, murovaného kostola, zanikol. Bol tiež zasvätený sv. Jánovi Krstiteľovi, patrónovi obce.

Pivničky – údajne európsky unikát. Nachádzajú sa medzi obcou a cintorínom. Sú to pivnice na zemiaky,

vyhlbené kolmo do zeme, dosahujú hĺbku okolo 2,5 až 3 metre, majú hruškovitý tvar a smerom hore sa zužujú. Nad jamou je strieška z guľatiny, na nej vrstva hlíny pokrytá mačinou. Zemiaky sa v týchto pivničkách v dobrom stave udržia nielen počas zimy, ale až po nasledujúcu úrodu, teda až do ďalšej jesene. Do jednej pivničky sa zmestí 50 aj viac vriec zemiakov.

Mončička – zvláštna piesočnatá hornina, ktorá udržuje v pivničkách stálu teplotu a vlhkosť, podobá sa múke, múčke.

Terasovité polička v okolí obce a Stodoliste – svedčia o mimoriadnej húževnatosti a drine predkov pre zabezpečovanie každodenného chleba.

Šport – dve lyžiarske strediská, známy areál v lokalite Smrečiny a Čierny grúň, 3 lyžiarske vleky (najdlhší vedie na vrchol Smrečiny, má 980 m a kapacitu 900 osôb za hodinu). Pre bežkárov sú malebné údolia Čierneho Váhu a Ždiarskeho potoka.

Turistika – najznámejšie turistické trasy vedú z obce údoliami Čierneho Váhu a Ždiarskeho potoka na vrchol Kráľovej hole.

Gvarime s rehtarem

No áno, gvarime s rehtarem... V dedine, ktorá má vlastné nárečie, vydané dokonca aj knižne (Nárečie Liptovskej Tepličky, autori Gejza Horák - Mária Stančeková), sa s rehtarem (starostom) gvari (hovori). Táto nárečová monografia, ako sa píše v jej úvode, „je vďačný spomienkový dar našim predkom, ktorí pred stáročiami začali svoj existenčný zápas o prežitie, kde na premenu bytia a žitia sa ich ľudské ruky dotýkali rodnej hrudy zeme, dreva i kameňa a výsledky ich mozoľnatej práce sa podnes zachovávajú nielen v úzkych poličkách a grapách nad dedinou, ale aj v jedinečnom usporiadaní vyhlbených pivníc v okolí Turničky.“

Starosta Liptovskej Tepličky Jozef Mezovský je na útlú knižočku nárečia veľmi hrdý a rovnako je hrdý na svojich predkov. A, pravdaže, hrdý aj na svoju rodnú obec, ktorá sa hrdí titulom Dedina roka 2007. Takže, gvarime s rehtarem.

O titul Dedina roka ste súťažili prvý raz. Čo vás podnietilo prihlásiť sa do tejto súťaže?

Podnetom bolo, že sme sa chceli otestovať, ako sme na tom v porovnaní s inými obcami. Aj keď musím povedať, že myšlienka zapojiť sa do tejto súťaže dosť dlho doznievala v mojom vnútri. Inšpiráciu a motiváciu som našiel v obci Hrušov, ktorá bola Dedinou roka 2003. S jej starostom Pavlom Bendikom sa stretávame na Hontianskej paráde. On pred dvanástimi rokmi založil Hontiansku parádu a my sme v tom istom roku založili náš folklórny festival Pod Kráľovou hoľou. Dlhú sme o sebe nevedeli, ale asi v polovici existencie týchto podujatí som sa bol pozrieť v Hrušove, a potom o dva roky nato bol starosta Hrušova u nás v Tepličke. Váhali sme posledné dva roky, či sa do súťaže prihlásiť a či nie. Stále tu bol argument, že nie sme na to ešte pripravení. Ale ja som si položil otázku, kedy na to budeme pripravení? Obec sa predsa stále vyvíja, funguje, dejú sa zmeny, výstavba... Tak sme to skúsili a dopadlo to tak, že sme vyhrali. Veľmi nás to prekvapilo, ale, samozrejme, hlavne potešilo. Už v prvom kole bola silná konkurencia, boli tam obce ako Raslavice, Štrba, Ždiar či Betliar. Postúpili sme do národného kola, kde sme súperili s obcami Očová, Medzibrod, Semerovo... Ako vravím, s hrdosťou a radosťou sme prijali správu, že sme víťazi.

Čo ste ako obec ponúkli v súťaži, s čím ste sa prezentovali?

V deň, keď sa v Liptovskej Tepličke konalo slávnostné udeľovanie cien v súťaži Dedina roka 2007, vítali hostí koláčmi, vareným vínom, slivovicou, ale aj muzikou, piesňou a milým úsmevom (foto: Silvia Redlingerová)

Liptovská Teplička v náručí krásnej liptovskej prírody (foto: Lucia Vačoková)

Prezentovali sme obec ako celok. Veľmi dobre u nás funguje spolupráca so školou, s miestnym Poľnohospodárskym družstvom, s Lesným pozemkovým spoločenstvom, so spolkami, ktoré tu máme a sú činné. Miestny spolok Červeného kríža napríklad oslávil v tomto roku päťdesiate výročie vzniku a pri tej príležitosti sme v obci robili bezplatný odber krvi. Krv darovalo dvadsaťpäť obyvateľov Tepličky. Máme aktívnych športovcov, futbalistov a máme tu veľmi dobré podmienky na zjazdové aj bežecké lyžovanie, ale aj vynikajúci miestny spolok protifašistických bojovníkov, ktorý upravil všetky hroby padlých vojakov v okolí obce. Dobré meno Tepličke robia folkloristi, folklórna skupina Tepličan, ženská spevácka skupina a detský folklórny súbor Turnička, ktorý s tancami, piesňami a zvykmi cestuje aj za hranice Slovenska! Keď sme to všetko dali dohromady, vyšla nám pekná prezentácia, ktorá uspela v národnom kole, aj v nadnárodnej súťaži v Bratislave, kde nám prezentáciu robili zástupcovia Slovenskej agentúry životného prostredia z Košíc a Prešova. A nedá mi nepovedať, že nás

prekvapilo, akým naozaj pekným myšlienkovým spôsobom dokázali našu dedinku pod Kráľovou hoľou prezentovať ľudia, ktorí tu boli šesť hodín. My, čo tu žijeme odjakživa, to všetko berieme ako samozrejmosť.

Narodili ste sa v Tepličke, žijete tu a starostujete už štvrté volebné obdobie. Stále vás to baví?

Áno, stále ma to baví. Čítim v našich ľuďoch obrovský vnútorný potenciál. Sú schopní pobiť sa s prírodou, s tunajším spôsobom života, ktorý nie je veru ľahký. To, že sme tu „na konci sveta“,

ľudí spája, dáva dokopy. Sú veľmi samostatní a zároveň ochotní pomáhať si. Od samého počiatku, od vzniku dediny, nech sa jednalo o čokoľvek, ľudia tu preživali, žili, fungovali a boli sebestační. Vo všetkom.

Napriek tomu, že sa tu, ako vravíte, nežije ľahko, vaša obec nie je malá. Stavajú sa nové domy a počet obyvateľov neklesá.

Teplička má dvetisíc tristo obyvateľov. Tento počet sa stále drží. Ale veľa mladých ľudí cestuje po svete, čo je veľmi dobre. V minulom storočí veľa ľudí odtiaľto odišlo. Za vzdelaním, za prácou. A dosiahli vysoké méty, aj vo svete. Nieкто to hodnotí ako odliv mladých ľudí do zahraničia, ja to ale hodnotím pozitívne. Veď to je obrovský posun oproti našej generácii! Naši mladí ľudia sa vedú orientovať v svete. A rastú nám ďalší. V našej základnej škole s materskou školou máme štyristo žiakov a všetko sú to deti z Tepličky.

Tepličania, ktorí odišli do sveta, vracajú sa domov?

Pravdaže! Veľa našich dievčat sa vydalo vonku, do Kanady, Talianska, Švajčiarska, Nemecka, Anglicka... Všetci sa vracajú a sú na pyšni na to, že sú z Tepličky, dokonca jedna pani vydatá v Kanade nosí pravidelne teplícky kroj. A jej manžel, Kanadan, tiež. Aj v tomto spočíva krása tejto dediny a ľudí, ktorí tu žijú.

Spomenuli sme mladú generáciu, deti, školákov a čo tí starší, či až najstarší obyvatelia obce? Koľko rokov má najstarší Tepličan?

Takých „najstarších“ máme veľa. Neverili by ste, akého veku sa tu ľudia môžu dožiť. Najstaršia obyvateľka obce je Mária Naháľková a má 99 rokov. Najstarší obyvateľ Michal Znak má 92 rokov. Zaujímavé je, že ženy sa tu dožívajú vyššieho veku ako chlapi, takže tu máme viacej vdov. Ale to je zrejme všeobecný jav...

Keď do vašej obce zavítajú hostia, kam ich zavediete, čo im ukážete?

Či v lete, alebo v zime, od januára do decembra máme u nás veľa pekných podujatí. Začíname plesmi a máme naozaj vynikajúce plesy, napríklad ples hasičského zboru či ples rodičovskej rady základnej školy, na ktorý chodia ľudia z Popradu a z okolitých obcí. Potom sú to folklórne podujatia, zachovávame kresťanské zvyky na Vianoce aj na Veľkú noc a ďalšie sviatky, každoročne organizujeme športové súťaže, už tridsiaty ročník Malého Štrbského maratónu,

ktorý robíme spolu so Štrbou, cyklomaratón cez Kráľovu hoľu, Tepličku. Podujatím, ktorým sa hrdíme a sme naň pyšní, sú Folklorne slávnosti pod Kráľovou hoľou. Stretávajú sa u nás súbory z Horehronia, Liptova a Spiša, ale aj ďalšie, tohto roku sme tu mali Lúčnicu aj zahraničné súbory.

Prečo Horehronie, Liptov a Spiš?

Tieto tri regióny spája Kráľova hoľa a myšlienka podujatia je dať amatérskym súborom šancu vystúpiť. Najmä detské súbory veľakrát nemajú možnosť prezentovať sa na verejnosti. Preto v programe slávností máme blok detských súborov. V prvých ročníkoch festivalu sme sem nevedeli dostať súbory. Boli sme neznámi, potrebovali sme amfiteáter, podujatie nemalo imidž, prosili sme súbory, príd'te. Teraz naopak, musíme odmietať. Už v marci vieme, kto bude na augustových slávnostiach vystupovať.

Zo spomenutých troch regiónov, ktorý folklór je Tepličanom najbližší?

Liptovský, veď sme Liptovská Teplička! Aj kroje máme liptovské... Kroje sú to nádherné, isteže, časom prešli aj nejakými zmenami. Za zmienku určite stojí, že vďaka našim slávnostiam sa obnovila činnosť súborov v okolitých dedinách, vo Vikartovciach, Kravanoch, Spišskom Bystrom či v Spišskom Štiavniku. Zásluhou tohto podujatia folklór ožil široko ďaleko. Ale iste aj vďaka tomu, že sme v rámci združenia Prameň Hornádu a Čierneho Váhu v spoločnom mikroregióne. Aj toto pomohlo.

Obec teda žije bohatým spoločenským a kultúrnym životom a zachováva zvyky predkov.

To áno, a verím, že tomu tak bude aj naďalej, a to aj vďaka tomu, že naše deti majú v škole, v rámci projektu Regionálna škola, regionálne vyučovanie. Učia sa regionálne zvyky, názvoslovie kopcov, riek a miest, učia sa históriu dediny.

Takže zostaneme ešte pri tradíciách. Napríklad čo sa architektúry týka.

Obytných domov máme v obci cez štyristo, ale súpisných vyše šesťsto. Pôvodná architektúra typických starých dreveníc sa zachováva a spája sa s novou výstavbou. Staré domčeky sú zrekonštruované. Okolo tridsať domčekov majú chalupári. No staviame aj nové domy. V individuálnej bytovej výstavbe plánujeme štyridsať domčekov. Stavať chcú domáci.

Terasovité polička v okolí obce, rovnako ako pivnice na zemiaky, či Stodolište sú unikátne a pre Liptovskú Tepličku charakteristické a svedčia o múdrosti a húževnatosti jej predkov (foto: Ludmila Števicová)

A čo remeslá? Zachováate aj tie?

Hovorí sa, že každý Tepličan sa rodí so sekerou v ruke. Naši remeselníci robia všetko možné, čo je spojené s drevom. Od šindľov, po korytá, hrable, varechy, habarky, črpáky. Umeleckým rezbárstvom sa zaoberá náš rodák Štefan Praško, ktorý síce býva v Kežmarku, ale každý rok vystavuje na našich folklórnych slávnostiach. Máme tu kováčstvo, kde sa podkúvajú kone, kujú podkovičky, naše ženy vyšívajú, koberce tkajú, maľujú zástery aj obrázky na drevo, aj prútené koše sa u nás pletú...

Dá sa od vás, z Tepličky, ísť ďalej? Či je toto naozaj koniec sveta?

Dá sa. Ale len cez kopec. Lebo tu cesta končí. Peši sa dá prejsť po modrej značke na Pohoreľu, po zelenej na Kráľovu hoľu. My sme vlastne najzápadnejšia obec Prešovského samosprávneho kraja.

A komu zišlo na um, prísť sem, na koniec sveta, vybudovať dedinu, bývať tu, žiť.

Naším predkom, ktorých múdrosť dodnes obdivujem. Ich životná filozofia bola obdivuhodná. Pri výstavbe domčekov sa snažili čím najmenej zabrať pôdu, kde sa ešte niečo urodilo. Využili každú piad' zeme, úzke lánky poličok na kopcoch okolo obce sú neprehliadnuteľné. Naša obec dostala v tomto roku aj ocenenie Najkrajší chotár roka, ktoré získalo Poľnohospodárske podielnícke družstvo v rámci celého Slovenska. No a niet sa čo čudovať, veď tie pásy poličok vzerajú naozaj malebne... A ak sa vrátim ešte do minulosti, k múdrosti našich predkov, tak dvory boli zrubové, v nich

dvaja gazdovia, ale mali tam iba hospodársku časť, na chov dobytka. Stodoly na seno, obilie, postavili za potokom, aby v prípade požiaru či inej pohromy si úrodu zachovali, volá sa to tam Stodolište. Aj zemiakové pivničky si budovali v osobitnej lokalite za dedinou. Pieskovcové kamene dávali pod rohy domčekov, aby zabránili vlhkosti. A v každom dome boli „pekárniky“ na výpek chleba. Máme ešte i dnes pár domčekov s funkčnými pekárnikmi.

Keď už sme pri jedle, čo typické u vás núkate hosťom?

Napríklad chrapne. To sú také štvorcové akoby pirohy. Potom rôzne šúľance. Slivovičku...

Čo sa v Liptovskej Tepličke, teraz už dedine roka, v najbližšom čase chystáte urobiť pre obec, pre ľudí?

V súvislosti s víťazstvom v súťaži Dedina roka 2007 v apríli a máji budúceho roku čakáme návštevu komisie z európskeho spoločenstva pre rozvoj dediny. No a v septembri budeme reprezentovať slovenské obce v súťaži o Európsku cenu obnovy dediny v holandskej obci Kouldum! Je to krásny záväzok. Tešíme sa z toho. A čo robíme pre našich ľudí v rámci rozvoja obce? Tak toho je veľa. Máme napríklad rozpracovaný koncept územného plánu, ktorý chceme v blízkej dobe schváliť. Hoci obec je zdrojom pitnej vody pre štyri okresy popradskej vodárenskej sústavy, máme zatiaľ ešte štyri ulice neodkanalizované. Máme rozpracované plány individuálnej bytovej výstavby, aj elektrifikáciu jednej časti obce. Do konca roka by mala byť táto časť obce pekne osvetlená. Máme už stavebné povolenie na dom nádeje, áno nádeje, nie smútku, posunuli sme to však na jar, pretože teraz finišujeme s iným vecami. V budúcom roku plánujeme ešte vyasfaltovať dve ulice. Momentálne robíme na prestrešení malých vodných zdrojov, v obci ich máme päť. Naši remeselníci robia pekné striešky, to chceme stihnúť ešte do novembra. Máme niečo v úmysle aj s našimi potôčikmi. V budúcom roku by sme chceli zatepliť poslednú budovu našej školy, dve už máme zateplené, vybudovať telocvičňu. No a, samozrejme, starať sa o ľudí, ktorí tu sú a chcú tu žiť.

Obyvatelia Liptovskej Tepličky sú na titul Dedina roka hrdí a zaujímajú sa o všetko, čo sa v ich obci, uloženej „na konci sveta“, deje... (foto: Anna Gudzová)

Anna Gudzová